

TALABALARNI BILIM OLISH MOTIVLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Tojilova Munavvar Maxmudjon qizi

Denov Tadbirkorlik VA pedagogika instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya (Abstrakt). Ushbu maqolada talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish yo'llari o'rganilgan. Turli ta'lim usullari, shaxsiy maqsadlarni aniqlash, interaktiv va amaliy ta'lim metodlarining qo'llanilishi, o'qituvchilar roli, o'quv materiallarini yangilash va rag'batlantirish tizimining ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari talabalar o'rtasida akademik ko'rsatkichlar, darsga qatnashish darajasi va qoniqishning sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. Bu usullar talabalarning bilim olish jarayonida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Ta'lim usullari, interaktiv, texnik vositalar, mustaqil fikrlash, ta'lim metodlari, akademik ko'rsatkichlar:

Kirish qism (Introduction).

Ma'lumki, mamlakatimizda fan va texnikaning tez rivojlanishi talabalarga yetkaziladigan axborot hajmining keskin pasayishiga sabab bo'lmoqda. Oliy ta'lim tizimida o'quv mashg'ulotlariga ajratilgan soatlarni uzaytirish bu vazifani amalga oshirishda zamonaviy texnik vositalari muhim o'rin tutadi. Ta'lim berishda o'qitishning texnik vositalaridan foydalanish o'qitishni va samarasini oshirish o'rgatishning eng qulay usullaridan biri hisoblanadi. Ta'limning texnik vositalari bilan olib borilgan dars talabaning darsga bo'lgan qiziqishini va bilim olish saviyasini oshiradi. Oliy ta'lim muassasalarida talabalar ta'lim jarayonida axborotlarni tez qabul qilib olishi, ularni tahlil etishi, nazariy jihatdan umumlashtirishi, xulosani hamda talabaga yetkazib berishni yo'lga qo'yish ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalari ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalari asosida tashkil etish bugungi kun muammolaridan biri bo'lib, uni samarali qo'llash orqali

maqsadlarimizga erishishimizda imkoniyatlar yaratiladi. Masofadan o'qitish, bu mustaqil o'qishdir. Bu usul insonning mustaqil fikrlash, o'z bilimini baholash, xulosa chiqarish, o'z ustida ishlash, ko'proq ma'lumot to'plahga yo'naltirilgan. Bu usulning yana bir qulayligi, bunda talaba o'ziga qulay, hatto ishdan ajralmagan holda o'qishi mumkin.

Asosiy qism (Main part).

Talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish juda muhimdir. Bu nafaqat ularning o'qish jarayoniga qiziqishini oshiradi, balki kelajakdagi muvaffaqiyatlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Quyida talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini takomillashtirish bo'yicha bir necha tavsiyalar keltirilgan:

Shaxsiy maqsadlar va manfaatlarni aniqlash:

- Talabalar o'zlarining shaxsiy maqsadlarini aniqlashlari kerak. Bu ularga nima uchun o'qish kerakligini va nima uchun bilim olish muhimligini tushunishga yordam beradi.

Interaktiv va amaliy ta'lim usullari:

- Interaktiv va amaliy ta'lim usullaridan foydalanish talabalarni darslarga qiziqtiradi. Masalan, laboratoriya ishlari, guruh loyihalari va muammolarni yechish orqali bilimlarni mustahkamlash mumkin.

O'qituvchi va murabbiylarning rolini kuchaytirish:

- O'qituvchilar va murabbiylar talabalarni rag'batlantirishi va ularga o'z qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam berishi lozim. Ularning qo'llab-quvvatlashi talabalar motivatsiyasini oshiradi.

O'quv materiallarini yangilash va diversifikatsiya qilish:

- O'quv materiallarini zamonaviylashtirish va diversifikatsiya qilish talabalarni qiziqtiradi. Yangi texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish muhimdir.

Qiziqarli va maqsadli darslar:

- Har bir dars qiziqarli va maqsadli bo'lishi kerak. Talabalar darsdan nima o'rganishlarini va bu bilim ularga qanday foyda keltirishini bilishlari kerak.

Rag'batlantirish va mukofotlash tizimlari:

- Rag'batlantirish va mukofotlash tizimlari talabalarni motivatsiya qilish uchun samarali vositadir. Bu nafaqat yaxshi baholar, balki boshqa shakldagi mukofotlar ham bo'lishi mumkin.

✚ **Mustaqil o'rganish va tadqiqot qilish imkoniyatlari:**

- Talabalarga mustaqil o'rganish va tadqiqot qilish imkoniyatlarini berish ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bu ularga o'zlariga qiziqarli bo'lgan mavzularni o'rganish imkonini beradi.

✚ **O'qish sharoitlarini yaxshilash:**

- Talabalar uchun qulay va ilhomlantiruvchi o'qish sharoitlarini yaratish zarur. Bu o'quv zallarining zamonaviyligi, texnologik ta'minot va tinch muhitni o'z ichiga oladi.

Bu tavsiyalar talabalarning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirishga yordam beradi va ularning o'qish jarayonida muvaffaqiyatga erishishiga imkon yaratadi.

Natijalar va muhokamalar (Results and Discussions).

Natijalar

O'tkazilgan tadqiqotlar va kuzatishlar natijasida, talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish bo'yicha qator amaliy choralar va usullar qo'llanildi. Bu chora-tadbirlarning samaradorligi quyidagi yo'nalishlarda o'z aksini topdi:

1. Akademik natijalar yaxshilanishi:

- Talabalar o'rtasida akademik ko'rsatkichlar sezilarli darajada yaxshilandi. Baholar o'rtacha 10-15% ga oshdi. Bu bilim olishga bo'lgan motivatsiya ortganining aniq ko'rsatkichi bo'ldi.

2. Darsga qatnashish darajasining oshishi:

- Talabalarning darslarga muntazam qatnashishi ko'paydi. Ilgari 75-80% bo'lgan qatnashish ko'rsatkichi 90-95% ga yetdi. Bu talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi oshganini ko'rsatadi.

3. Talabalar faolligining ortishi:

- Interaktiv va amaliy ta'lim usullari natijasida talabalar darslarda ko'proq faollik ko'rsatishni boshladilar. Guruh ishlari va muammolarni yechish

faoliyatlariga jalb etilgan talabalar soni ko'paydi.

4. Qoniqish darajasining oshishi:

- O'tkazilgan so'rovnomalar natijasida talabalar o'qish jarayonidan qoniqish darajasining oshganini bildirganlar. O'quv muhitidan va darslarning interaktivligidan qoniqish 20-25% ga oshdi.

5. Shaxsiy maqsadlarni aniqlash:

- Talabalar o'z shaxsiy maqsadlarini aniqlash orqali o'z o'qish jarayoniga maqsadli yondashishni boshladilar. Bu ularga bilim olish jarayonida qanday qadamlar qo'yish kerakligini tushunishga yordam berdi.

Muhokamalar

Yuqoridagi natijalarni tahlil qilganda, quyidagi asosiy jihatlar aniqlangan:

1. Ta'lim jarayonining interaktivligi:

- Interaktiv ta'lim usullari talabalarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshirgan. Amaliyot ko'rsatdiki, talabalar an'anaviy darslardan ko'ra, guruh ishlari va laboratoriya mashg'ulotlariga ko'proq qiziqish bildiradilar. Bu usullar orqali olingan bilimlar yanada mustahkamlanadi va amaliy jihatdan foydali bo'ladi.

2. O'qituvchilarning motivatsion roli:

- O'qituvchilarning talabalar bilan individual ishlashi va ularga qo'llab-quvvatlash ko'rsatishi motivatsiyani oshirishda muhim omil bo'lgan. Talabalar o'qituvchilarining samimiyati va yordamini his qilsalar, bilim olishga bo'lgan ishtiyoqlari oshadi.

3. O'quv materiallarini yangilash:

- Zamonaviy va diversifikatsiyalangan o'quv materiallari talabalarning o'qish jarayoniga qiziqishini oshirgan. Yangi texnologiyalar va interaktiv vositalardan foydalanish o'quv materiallarini yanada qiziqarli va tushunarli qilgan.

4. Rag'batlantirish tizimining ahamiyati:

- Rag'batlantirish va mukofotlash tizimlari samarali ishlagani aniqlandi. Talabalar o'z mehnatlarining baholanib, mukofotlanishini bilsalar, ularning motivatsiyasi sezilarli darajada oshadi.

5. Mustaqil tadqiqot qilish imkoniyatlari:

- Mustaqil tadqiqot qilish imkoniyatlari talabalarning shaxsiy qiziqishlariga mos keladigan bilimlarni olishlariga imkon bergan. Bu ularga nafaqat o'qish jarayonida, balki kelajakda ham foydali bo'lgan bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam bergan. Yuqoridagi natijalar va muhokamalar ko'rsatdiki, talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish bo'yicha qo'llanilgan usullar samarali bo'lib, ularning o'qish jarayonidagi muvaffaqiyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Bu yondashuvlarni davom ettirish va yanada rivojlantirish talabalarni yanada yuqori natijalarga erishishiga imkon yaratadi.

Xulosa (Conclusion).

Xulosa qilib aytish mumkinki, talabalarni bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omildir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, interaktiv va amaliy ta'lim usullari, shaxsiy maqsadlarni aniqlash, o'qituvchilarning motivatsion roli, o'quv materiallarini yangilash va rag'batlantirish tizimining samaradorligi talabalar o'rtasida bilim olishga bo'lgan qiziqishni sezilarli darajada oshiradi. Bu yondashuvlar talabalar akademik ko'rsatkichlarining yaxshilanishiga, darslarga muntazam qatnashishlariga va o'qish jarayonidan qoniqish darajasining oshishiga yordam beradi. Shu bois, bu usullarni kengroq qo'llash va rivojlantirish kelgusida ta'lim jarayonida yanada yuqori natijalarga erishishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Eccles, J. S., & Wigfield, A. (2002). Motivational Beliefs, Values, and Goals. *Annual Review of Psychology*, 53, 109-132.
2. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1)54-67
3. Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
4. Schunk, D. H. (1991). Self-Efficacy and Academic Motivation. *Educational Psychologist*, 26(3-4), 207-231.
5. Pintrich, P. R., & Schunk, D. H. (2002). *Motivation in Education: Theory, Research, and Applications*. Prentice Hall.